

- Ünalın, D. (1995). Sürdürülebilir Turizm Gelişmesi ve Çevre (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yağcı, Ö. (1995). 2000'li Yıllara Doğru Türk Turizm Sektörünün Yapısal Özellikleri ve Ekonomiye Katkıları (Basılmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yücel, N. (1989). Otel İşletmelerinde Bütçeleme ve Bütçe Kontrolü (Basılmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yüzsüren, S. (1988). Önbüronun Otel İdaresindeki Rolü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

KAYNAKÇA

- Ankan, İ., 3 Eylül 2015 tarihli yazılı ileti.
- Baysal, G., 15 Eylül 2015 ve 1 Aralık 2015 tarihli yazılı iletiler.
- Baysal, K. F. (1977). *Uluslararası Petrol Sorunları*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi No: 2301, İktisat Fakültesi: 392, İstanbul: Sermet Matbaası.
- Baysal, K. F. (1984). *Türkiye Ekonomisi-Birinci Kitap*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayın No: 3236, İktisat Fakültesi Yayın No: 502, İstanbul: Gür-Ay Matbaası.

Baysal, K. F. (1988). *Uluslararası Seyahat (Turizm)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayın No: 3468, İktisat Fakültesi Yayın No: 519, İstanbul: Gür-Ay Matbaası.

Baysal, K. F. (2015). İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, <http://kutuphane.istanbul.edu.tr/>, Erişim tarihi: 2 Aralık 2015.

Baysal, K. F. (2015). Kişisel Akademik Dosyası, İktisat Fakültesi Personel İşleri, Erişim tarihi: 21 Kasım 2015.

Dinçer, F. İ., 1 Kasım 2015 tarihli sözlü görüşme.

Küçükaltan, D., 14 Eylül 2015 tarihli yazılı ileti.

Tunç, A., 29 Ağustos 2015 tarihli yazılı ileti.

Ünalın, D., 25 Ağustos 2015 tarihli yazılı ileti.

Yağcı, Ö., 3 Eylül 2015 tarihli yazılı ileti.

Yücel, N., 28 Temmuz 2015 tarihli yazılı ileti.

Yüzsüren, S., 25 Ağustos 2015 tarihli yazılı ileti.

Zengin, B., 30 Temmuz 2015 tarihli yazılı ileti.

Mithat Zeki DİNÇER, Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, İktisat Bölümü, 34452, Beyazıt, İstanbul.

E-posta: mzdincer@istanbul.edu.tr

Yusuf Ziya Eralp: Bürokrasi ve Akademi Arasında Geçen Bir Yaşam

Metin KOZAK

Dokuz Eylül Üniversitesi
Reha Midilli Foça Turizm Fakültesi

Bazı kişilikler vardır, kendi dönemlerinde iz bırakan isimler arasında yer alır ancak sonrasında zamanla unutulup giderler. O kişiyi anlatan özellikleri yazıya dökülmediği için de bir-iki kuşak sonrasında sözlü bilgisine dahil başvurulabilecek kaynakları bulmada sıkıntı yaşanabilir. 1960 ve 1970'li yıllarda Türkiye turizm sektörüne hem akademik hem de bürokrasi anlamında katkı sağlayan ve yaptığı bazı çalışmaları ve üstlendiği görevleri ile ilkleri de bulunan Dr. Ziya Eralp, işte bu kişiliklerden birisidir. Kendisi hakkında bir portre yazılması konusunda beş kişiyle görüşmelerim olur ancak portrenin bütününe tamamlanması için gerekli olan bilginin kimsede olmaması nedeniyle, bu sorumluluğunun üstlenilmesi bana kalır. Öncelikle eserleri hakkında bilgi toplamak için kütüphane taraması yapılır. Dokuz Eylül Üniversitesi ve Anadolu Üniversitesi kütüphaneleri taranarak dört adet temel eserine ulaşılır. Sonrasında kartopu örnekleme yönteminden yararlanarak bir kişiden yola çıkarak kendisiyle çalışma arkadaşlığı bulunan diğer kişilere ulaşarak kişilik yapısı ve mesleki özellikleri hakkında ek bilginin toplanmasına çalışılır.

Ziya Eralp'i hiç görmedim, ancak isim olarak tanışıklığım yaklaşık 25 yıl öncesine kadar gider. 1991 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Turizm İşletmeciliği Bölümü'nde Yüksek Lisans derslerine devam ederken, Prof. Dr. Alparslan Usal tarafından yürütülen "Turizm ve Çevre" isimli ders kapsamında bir ödev hazırlamamız istenir. Konusu, Eralp tarafından 1974 yılında yayımlanan "Turizmin Toplumsal Değişime Sosyo-Ekonomik Etkileri" başlıklı kitabı okuyarak iki sayfalık özeti sunmaktı. Şimdi olduğu gibi, o dönemde de bu esere ulaşılması zor olmaz. Kitap, bir gecede okunur. Kitabın zengin içeriği nedeniyle iki sayfalık özeti tamamlamam ise birkaç günümü alır. Ödev tamamladığında, turizmin toplumsal ve ekonomik etkileri konusunda, halen bir kısmını anımsadığım, geniş

kapsamlı bilgiye sahip olurum. Sonraki yıllarda ne zaman turizmin toplumsal ya da ekonomik etkileri konusunda bir kitap, tez ya da makale görsem, Eralp'in çalışmasına atıf olup olmadığını kontrol etmek için önce kaynakçasına bakarım. Öyle ki, 1992-1994 yılları arasında birkaç dönem vermiş olduğum "Turizm ve Çevre" dersinde de, bu çalışmanın sonuçlarına mutlaka atıfta bulunurum.

YAŞAMI

Yusuf Ziya Eralp, Şanlıurfa doğumludur (1921). Resmi kayıtlardaki ismi "Yusuf Ziya" olmakla birlikte, mesleki yazışmalarında ve eserlerinde sadece "Ziya" ismini kullanmayı yeğler. Babasının subay olması nedeniyle farklı şehirlerde bulunur. Orta-öğrenimini Konya Lisesi'nde tamamlar (1939). Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden mezun olduktan sonra, aynı yıl Muhasebat Genel Müdürlüğü'nde göreve başlar (1943). Yedek Subay olarak askerlik görevini tamamlar (1943-1946). Hazine Genel Müdürlüğü'nde çalışmaya başlar ve burada memurluk, Tetkik Kurulu Raportörlüğü, Baş raportörlük ve Tetkik Kurulu Üyeliği gibi farklı görevler üstlenir (1946-1957). Daha sonra sırasıyla, Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü Müşavirliği (1957-1960), Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Genel Sekreterliği (1961-1963) ile Mali, Hukuki ve İdari Tedbirler Müdürlüğü (1963-1965), Devlet Personel Dairesi Genel Sekreterliği, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Müsteşar Yardımcılığı (1965-1969), Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) Yönetim Kurulu Üyeliği, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı ve sonrasında da Müsteşarlığı (1978-1980) görevlerinde bulunur. Mezun olduğu Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne o dönemde bağlı bulunan Basın-Yayın Yüksekokulu'nda Öğretim Görevlisi olarak çalışır. Bir yıl süreyle Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'nde Turizm Ekonomisi ve Politikası dersini yürütür (1969). Amerika'da ve İsviçre'de mesleki incelemelerde bulunur. Yaşantısının büyük bir kısmını maliye ve turizm konularında bürokraside geçiren Eralp, 19 Temmuz 1996 tarihinde yaşama veda eder.

BÜROKRASİDEKİ YAŞAMI

Yukarıda da kısaca değinildiği gibi Eralp, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden mezun olduktan sonra (1943), Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü'nde çalışma yaşamına başlar. 1951-

1952 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri Ticaret Bakanlığı'nda Milli Gelir ve Uluslararası Para Fonu'nda (IMF) Ödemeler Dengesi üzerinde hizmetiçi eğitim gören Eralp, bu çalışmaların bilimsel hazırlığını ise Washington ve Wisconsin Üniversitelerindeki kurs ve seminerlerde tamamlar. 1955-1957 yılları arasında Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu (Cenevre-İsviçre) Planlama Dairesi'ne uzman olarak atanan Eralp, bu süre içinde Türkiye, Bulgaristan, Yunanistan, Yugoslavya ve Güney İtalya'yı kapsayan entegre Turizm Gelişim Projesi üzerinde çalışır. DPT Genel Sekreterliği görevine getirilir (1961); yönetim işlerinin yanında Turizm Sektörü ve Dış Ticaret Özel İhtisas Komisyonları gibi kurulların başkanlığı görevlerini üstlenir, sektör program ve raporlarını hazırlar. Bunun yanında Bakanlar Kurulu düzeyinde oluşturulan Turizm Koordinasyon Kurulu Genel Sekreterliği görevini yürütür.

Öte yandan, Birinci Beş Yıllık Plan Kararı olarak başlatılan Merkezi Hükümet Teşkilatı Kuruluş ve Görevleri Araştırma Projesi'nde (MEH-TAP) Yönetim Kurulu Üyesi ve Bölüm Yöneticisi olarak görev yapar. Bu çalışmanın devamını Amerika Birleşik Devletleri'nde sürdüren Eralp, burada "Management and Manpower Utilization" konulu bilimsel çalışmalara katılır ve daha sonra, Birleşik Devletler Federal Kurumları kapsamındaki yeniden düzenleme uygulamalı çalışmalarında yabancı uzman olarak görev yapar. Belki de bu nedenle olsa gerek, Eralp, işgücü eğitimine vermiş olduğu önemi ileriki yıllarda üstleneceği görevlerde de hissettirmeye çalışacaktır. Özen Dallı'nın (Turizmi Geliştirme Vakfı Eski Genel Sekreteri) aşağıdaki gözlemleri, Eralp'in işgücü ve işgücünün eğitimi konusuna olan ilgisini açıkça ortaya koymaktadır:

Ziya Eralp, mesleki birikiminin önemli bir bölümünde turizmde insan gücünün yetiştirilmesi ve bu yönde yapılan çalışmaların düzenlenmesine katkıda bulunur. Bilindiği üzere; nitelikli insangücü bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de örgün ve yaygın kamu ve özel kesim aracılığı ile yetiştirilmekte, çalışma hayatı sırasında da hizmet içi eğitimle geliştirilmektedir. Eralp, eğitimci deneyimi ile turizm sektöründe işgücünün yetiştirilmesi ve istihdama yönlendirilmesi konularında gerek müsteşarlık gerekse de emekli olduğu dönemde etkin incelemeler yapar ve özellikle Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'nun eğitim kurumlarına katkıda bulunur. Aynı zamanda, meslek standartları sınav ve belgelendirme sisteminin düzenlenmesi aşamasında stratejiler geliştirir. Eralp, bakanlık kadrosu ile uyumlu çalışan, mesleki birikimi olan, saygılı ve özverili bir bürokrat olmaya özen gösterir.

1960'lı yıllarda İsviçre'de Doktora derecesini tamamladıktan sonra belirli bir süre Türkiye'de görev yapan ve halen yaşantısını yurtdışında sürdüren Tunay Akoğlu (Turizm Danışmanı, Belçika), Eralp hakkında o dönem sahip olduğu anısını şu şekilde özetler:

Ziya Eralp'i 1965-1970 döneminde tanıdım. Kendisi, 1960 yılında Başbakanlığa bağlı kurulan DPT'nin ilk Genel Sekreteri olur. DPT'nin başında Müsteşar vardı. Üç Daire (İktisadi Planlama, Sosyal Planlama ve Koordinasyon Daireleri) ve bir de idari işlerden sorumlu Genel Sekreter bulunuyordu. Mülkiyeli olan Eralp, 1964 yılında DPT'den ayrılır. Turizme de merak sarar. Bir ara Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde dersler verir.

Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Müsteşar Yardımcılığı görevine getirilen Eralp (1965), aynı zamanda TRT Yönetim Kurulu üyesi olarak atanır. 1968-1969 eğitim-öğretim yılında bürokrasiden ayrılarak Basın-Yayın Yüksekokulu ile Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'nde (şimdiki adıyla Gazi Üniversitesi) "Turizm Ekonomisi ve Politikası" dersini yürütür. 1970'li yılların başında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde Doktora öğrenimine başlar (1970) ve "Turizmin Toplumsal Değişime Sosyo-Ekonomik Etkisi" (Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayın No: 374) adlı yapıtı ile "Siyasal Bilimler Doktoru" unvanını kazanır (1973). İlerleyen yıllarda, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Müsteşarlığı görevine atanan Eralp (1978-1980) ile o dönemde birlikte görev yapan Özen Dalli (Turizm Geliştirme Vakfı Eski Genel Sekreteri), bakanlık bünyesindeki çalışmalarını ve planlama ve eğitim açısından turizm sektörüne yaptığı katkıyı şu şekilde açıklar:

Ziya Eralp ile 1978-1979 yıllarında Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'nda birlikte çalıştık. Eralp, o dönemde Bakanlık Müsteşarlığı ve ben de Müsteşar Yardımcılığı görevlerine atanmıştık. Aslında Eralp'i çok daha önce 1962 yılında tanıma fırsatım olur. O dönem yeni kurulan Devlet Planlama Teşkilatı'nda Genel Sekreter olarak görevlendirilir. Bu görevinin ilk yıllarında kendisinin bilimsel ve bürokratik katkılarıyla çok başarılı çalışmalar yaptığını hatırlıyorum. Eralp, çeşitli kamu görevlerinde bulunduktan sonra Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Müsteşarı olarak etkin yöneticilik deneyimini bu bakanlığa da taşımaya başlar.

Eralp, çalışma yaşamında planlama ve eğitim konularında pek çok projede görev alır. Kendisini Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'nda 12 Eylül 1980 öncesi başlatılan planlama çalışmaları çerçevesinde başlatılan yüksek nitelikli çevre ve turizm gelişiminde fedakârca ve inanarak çalışan bir kamu görevlisi olarak görürüz. O dönemin bakanlık yöneticileri bürokrat ve uzmanları özellikle daha sonra uygulanacak olan Güney Antalya Turizm

Gelişim Projesi'nin hukuki ve fiziksel altyapısını hazırlar. Daha sonraki yıllarda bu proje pek çok uluslararası ödüle de layık görülür.

Tanışıklığı olmayan ancak kendisi de Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunu olan gazeteci Güngör Uras (Milliyet Gazetesi Köşe Yazarı), çevreden edindiği izlenimle Eralp'i şu şekilde anımsadığını dile getirir:

Ziya Eralp'i, kibar, dinamik ve insan ilişkilerine önem veren entellektüel bir Mülkiyeli olarak hatırlıyorum. 1960'lı yıllarda az kişinin yabancı dil bilgisi vardı. Eralp, yabancı dil bilgisi ile sadece yurtdışında olan biteni izlemez, dışarıda ve içeride yabancılar ile yapılan toplantılara da katılır.

Müsteşar olarak atanmasına karşın Eralp, aynı zamanda Ankara Üniversitesi Basın-Yayın Yüksekokulu'ndaki derslerini yürütmeye de devam eder. Bu derslerden biri, görevi gereği oldukça aşına olduğu ve dönemin Bakanlığına da ismini veren "Kamusal Tanıtma ve Turizm" olur.

MÜLKİYELİLER BİRLİĞİ'NİN KURULUŞU

Eralp'in bürokraside ve akademide nasıl çalışkan bir kişiliğe sahip olduğunun ilk işaretleri, öğrencilik yıllarının hemen ardından örgütlenmesinde aktif görev aldığı Mülkiyeliler Birliği'nde kendini gösterir. Eralp, aralarında kendisinin de bulunduğu 1943 yılı mezunları tarafından kurulan Mülkiyeliler Birliği örgütlenmesinin gerekçelerini şu şekilde anlatır:

... 1939, bizleri Mülkiye'de sınıf arkadaşı yapan yıldır. Okula adım attığımızda II. Dünya Savaşı başlayalı 20 gün olmuştu. O yıllarda biz Mülkiye öğrencileri, harp ekonomisinden, beslenmenin daraltılması ve her yıl okulca sağlanan giysilerin kalitesizleşmesi yoluyla nasibimizi alıyorduk. 1942, son sınıfa adım attığımız yıldır ve artık sorumluluk üstlenmiştik. Bir araştırma grubu kurduk ve okul bütçesini inceleyip, maliyetini çıkardık. Sorunu, müdürümüz Emin Erişirgil'e götürdük ve sonuç umudu aşan bir düzenlemeydi, bütün Mülkiye öğrencisinin artık karnı doyuyordu.

Bu süreç, 1943 mezunlarını bir yandan okulda etkili ve güçlü bir konuma getirirken, bir yandan da kendi aralarındaki dayanışmayı güçlendirir. Oldukça uzun bir askerlik hizmetini tamamlayan 1943 mezunları, sonrasında girdikleri bürokraside çeşitli sorunlar ile karşılaşır. Aralarındaki güçlü birlik-telikleri sayesinde sorunların üstesinden gelmekle beraber, birlik kurma düşüncesi de ortaya çıkar. Bu süreci Eralp, şu şekilde anlatır:

Maliye bahçesinde öğle paydosu toplantılarımızı her gün için sürekliliğe dönüştürdük. Sorunların üstesinden örgütlenerek gelebilirdik. Mülkiyeliler Birliği'ni kurmalıydık. Birliğin kurucuları biz, 1943'lü sınıf arkadaşları olacaktık.

Bu kararın ardından kurucular zaman kaybetmeden hazırlıklara başlar ve 24 Aralık 1946 tarihinde Ankara Valiliği'ne verilen dilekçe ile "Mülkiyeliler Birliği", resmi anlamda kurulmuş olur. İlk genel kurulda "kurucu üye" sıfatıyla konuşan Eralp, önemli olan bir derneğin kurulması değil, onun yaşatılması olduğuna, üyeler arasındaki birlik ve beraberliğin temsil edilmesine ve bu oluşumun hiçbir zaman belirli bir zümrenin temsilcisi olmayacağına; aksine, ailenin bir bireyi olarak üyelerin toplanmasına aracılık eden ikinci bir "Mülkiye Okulu" olacağına vurgu yapar.

ESERLERİ

Mülkiye kökenli olan Eralp, Maliye Tetkik Kurulu Baş Raportörü olarak 1954 yılında yayımladığı ilk kitabında Türkiye ekonomisi ve devlet maliyesi konularını işler. Üniversitede almış olduğu iktisat ağırlıklı derslerin yanısıra kendisinin Hazine Genel Müdürlüğü'nde görev yapıyor olması, böyle bir esere yönelmesinde etkili olur. Amerika Birleşik Devletleri'nde ödemeler dengesi ve milli gelir konularında yapmış olduğu araştırmalarının etkisine de yer vermek gerekir. Kitap içerisinde özellikle Türkiye ekonomisini çok yakından ilgilendiren milli gelir ve bütçe gibi makro iktisat konularına eğilir. 1940'lı ve 1950'li yıllara ait bütçe içinde yer alan çeşitli gelir ve gider kalemlerinin yanısıra iç ve dış borç dağılımının yer aldığı kitaptaki birincil kaynak verileri, 2. Dünya Savaşı sonrası Türkiye ile günümüz ülke ekonomisinin karşılaştırılması bakımından önemlidir.

Makro iktisat politikalarıyla ilgilenmesi, Eralp'ı 1960'lı yıllarda DPT'na yönlendirir. Sonrasında da Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'ndaki üst düzey görevi başlar. Bu şekilde turizm alanıyla daha aşina olmasından ve iktisatçı kimliğinin verdiği bir güvenle olsa gerek, 1960'lı yılların sonlarında İktisat alanında Doktora yapmaya ve turizmin toplumsal ve ekonomik etkilerini araştırmaya karar verir. Bütün bu gelişmelerin doğal bir sonucu olarak, Eralp'ın, eserlerinde genellikle turizmin toplumsal ve ekonomik yönlerine vurgu yapmakta oldu-

ğu görülür. O dönemde tamamladığı Genel Turizm başlıklı eserinde yer alan sunuş yazısında turizm alanının artık alt bölümlere ayrılmaya başladığından bahseder (1983, s. III):

1960'lı yılların sonlarına doğru Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarının ders programlarına alınan Turizm, yirmi yıl gibi kısa bir süre içinde çeşitli konulara bölünerek her biri ayrı birer bilim dalını oluşturmuştur. Turizm Ekonomisi, Turizm Coğrafyası, Turizm Sosyolojisi, Turizm Hukuku, Turizm Politikası, Sosyal Turizm, Turizm İşletmeciliği, Boş Zaman Sosyolojisi vb. Tüm bu bilim dallarına giriş niteliğinde olmak üzere ve yılların deneyiminden kaynaklanan birikimle kitabımıza Genel Turizm adını verdik.

Bu görüşü, iki şekilde ele almak mümkündür. Birincisi, halen günümüzün birçok lisans ve lisansüstü programlarının ders programları içinde yer alan bazı ana derslerin geçmişinin 1960'lı yıllara kadar uzandığı söylenebilir. Diğeri ise bilimsel anlamda henüz kimlik bunalımı yaşayan turizm eğitimi ve araştırmalarını "bilim" olarak değerlendirmede acele davranmış olduğunun görülmesidir. Oysa 1960'lı yıllara gelinceye değin turizmin bir bilim dalı olduğu konusunda farklı görüşler olmakla birlikte, sonrasında İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri gibi ülkelerin de üniversite düzeyinde turizm eğitimi ve araştırmaları konusunda ağırlık kazanmaları ile birlikte, turizmin bir bilim dalı olmadığı üzerinde özellikle durulur. Türkiye'de ise, o yıllarda henüz bu konuda yapılmış bir tartışma yoktur.

Eralp, Ankara Üniversitesi Basın-Yayın Yüksekokulu'nda Öğretim Görevlisi olarak çalıştığı yıllarda aynı zamanda yazdığı bazı kitaplar ile turizm yazınına da katkıda bulunur. Bu eserleri, genellikle turizm sosyolojisi, turizm ekonomisi ve turizmin genel yapısı üzerine yoğunlaşır. 1973 yılında tamamladığı Doktora tezinin içeriğini oluşturan ve Ankara Üniversitesi Basın-Yayın Yüksekokulu yayınları arasında çıkan "Turizmin Toplumsal Değişimine Sosyo-Ekonomik Etkisi" başlıklı eseri (1974), turizmin sosyolojik etkileri konusunda Türkiye'de çalışılan ilk konulardan olup turizm sosyolojisi alanına özgün katkı yapar. O dönemde iç turizmde gelişmeye başlamış olan Balıkesir'in Erdek ilçesi ile turizmde gelişmemiş bir yöre olarak seçilen Ankara'nın Kalecik ilçesini ele alarak turizmin toplumsal değişim üzerindeki etkisini ampirik olarak ele alan araştırmasının sonuçlarını içerir. Bu çalışmasında Eralp turizmin, yarattığı gelir yaratıcı etkisi ve alışkanlıklar üzerinde meydana getirdiği değişim ile aynı zamanda o yörenin yaşam kalite-

si üzerinden toplumsal yapısında da bir değişime yol açtığı açık bir şekilde vurgular. Danışmanlığı, dönemin önemli toplumbilimcilerinden Prof. Dr. İbrahim Yasa tarafından yürütülen bu çalışma, ilerleyen dönemde turizmin ekonomik ve toplumsal etkileri konusunda tamamlanacak olan birçok tez ve makale çalışmasının da temelini oluşturur.

Eralp'ın iki yıl sonra yayımladığı üçüncü kitabı ise "Turizm Ekonomisi" adını taşır. Bu eser bir bakıma, Eralp'ın makroekonomi alanında yayımladığı ilk kitabı ile turizmin sosyo-ekonomik etkilerini kaleme aldığı ikinci kitabının ardından "ekonomi" ve "turizm" kavramlarını birleştirme çabalarının bir sonucu olur. Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi tarafından 183 sayfalık "daktilo-tekstir" olarak basılan eser, toplam beş ana bölümden oluşur. Turizmin tarihsel gelişimi ve çağdaş turizme geçişi hazırlayan temel unsurların ele alındığı birinci bölümün ardından turizm kavramının tanımı, çeşitleri ve ilişkisinin incelendiği ikinci bölüm gelir. Sonrasında da sırasıyla, turizm talebi, turizm arzı ve turizm piyasası kavramları, Türkiye'nin yanı sıra bazı Avrupa ülkelerinden de örnekler verilerek, ayrıntılı bir şekilde tek tek incelenir. Kitabın bu şekliyle, izleyen yıllarda yayımlanan diğer benzer kitapların da temelini oluşturduğu söylenebilir.

Ziya Eralp, 1980 yılı sonrası bürokrasiden de ayrılmasıyla birlikte, turizm üzerine eserler vermeye devam eder. Turist rehberleri için kılavuz bilgi niteliğinde hazırladığı "Genel Turizm" başlıklı kitabı, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından basılır. 13x19 ebadındaki kitap, toplam 91 sayfalık üç bölümden oluşur. Birinci bölümde, İlkçağ, Eski Yunan ve Roma Dönemi ve Ortaçağ dönemlerinde turizm olayına yer verdikten sonra, Rönesans hareketleri, sömürgecilik, ulaştırma teknolojisi, kentleşme, sosyal haklar ve seyahat özgürlüğü gibi unsurların turizm hareketleri üzerindeki etkisini inceler. Eralp, diğer eserlerinde olduğu gibi bu eserinde de "çağdaş turizm" kavramına ve bu yöndeki gelişmeye etki yapan unsurlara özellikle vurgu yapar. İkinci bölümde de, turizm ve turist gibi alanın temel iki kavramı üzerinde yapılan çeşitli tanımlara yer verir. Tanımlar, araştırmacılar ve devletlerarası kuruluşlar (Milletler Cemiyeti, Birleşmiş Milletler vb.) olmak üzere farklı açılardan yürütülen tartışmaları içerir. Turizm istatistiklerinin içeriği ve hazırlanması süreci de bu bölümde yer alır. Son bölümde ise, siyasi sınırlar (iç turizm ve dış turizm)

ve gereksinim türüne göre (dinlenmeyi amaçlayan tatil turizmi) olmak üzere, turizm çeşitlerinin sınıflandırılmasında kullanılan iki ana yöntem yer verir. O dönemde sadece "tatil turizmi" olarak bir adet görülen gereksinim türüne göre turizm çeşitliliği, günümüzde onlar ile ifade edilmektedir.

Diğer bir eseri olan "Genel Turizm" kitabı ise oldukça kapsamlı olup, dönemin turizm ile ilgili ilk önemli eserleri arasında yer alır. Önceki kitabında olduğu gibi, aynı zamanda derslerini yürüttüğü Ankara Üniversitesi Basın-Yayın Yüksekokulu tarafından basılan eser (1983), toplam 166 sayfadan oluşur. Turizm hareketlerinin tarihsel gelişiminden turizm ve turist kavramlarının bilimsel tanımına, ekonomik bir sektör olma özelliğinden ulusal ve uluslararası düzeyde örgütlenmeye kadar yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası ölçekte çok çeşitli başlıklara yer verir. Eser, aynı zamanda çağdaş turizm anlayışına daha o yıllarda vurgu yapma özelliğine sahiptir. Turizmin daha çok toplumsal ve ekonomik olma özelliği üzerinde yoğunlaşan ve yaklaşık 40 yıl önce kaleme alınan eserde, günümüzde hala geçerliliğini koruyan tarihçe, tanım, sektörel yapı ve çekicilikler gibi bazı kısımlarının olduğunu vurgulamak gerekir. Bu nedenle, internet ortamında tam metin yer alan bu eserin yardımcı kaynak olarak özellikle lisansüstü öğrencilere ve öğretim elemanlarına önerilmesi yerinde olacaktır.

Eralp, aynı zamanda, turizm sektörünün o günkü konumu hakkında Cumhuriyet Gazetesi'nde de birkaç makale yayımlamayı ihmal etmez. Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanı olduğu 1966 yılında yazdığı "Turizmde Özel Sektörün Yeri" başlıklı makalesinde, Türkiye'nin turizm sektörü ile ilgili sorunlarını yetersiz yatak kapasitesi, nitelikli işgücü eksikliği ve yer seçiminde belediye sınırları dışına çıkılamaması olmak üzere üç başlık altında özetleyerek her biri için çeşitli önerilerde bulunur. Aynı makalesinde işgücü kalitesine vurgu yaparak, yapılan işin "otel kâtipliği"nden daha önemli olduğunun altını çizmektedir.

... Konaklama tesisini yabancı turistin aradığı standartlarda ulaştırma teknik vasıflardan evvel, işletme ve işgücü kalitesi önde gelmektedir. «Otomation» un ve mekanization'un hemen hemen hiç uygulanmadığı otel işletmeciliğinde personel meselesi âdeta turizmin geleceğini tâyin eder nitelikte görünmektedir. Türkiye'de yaygın olan uygulama «otel kâtipliği» müessesesi şeklindedir. Konaklayacakların kimliklerini tespit ve para alıp vermede ileri gitmeyen bu hizmet anlayışıyla turizmin beklediklerini yapmaya imkân yoktur...

Günümüz uygulamasıyla karşılaştırıldığında, eğitim ve yönetim alanında onlarca yıllık bir deneyime sahip olan turizm sektörünün bu anlamda önemli bir aşama kaydetme konusunda başarılı olamadığını da ayrıca belirtmek gerekir. Bu makalesinde Eralp'in, turizmin gelişiminde özel sektörün öneme de vurgu yaptığı görülür. Aynı yıl yayımladığı "Ulaşım Yolları ve Türk Turizmi" başlıklı bir başka makalesinde ise özellikle hava ve kara gibi ulaşım yollarının ulusal turizm sektörünün gelişimindeki önemi üzerinde durarak her iki ulaşım yolunun nitelik ve nicelik olarak geliştirilmesi gerektiğini söyler. O dönemde, Türkiye'den Avrupa ülkelerine karayoluyla gidiş-dönüş ulaşımında yaşanan çeşitli sıkıntılara yer vererek Avrupa bağlantı yollarının güçlendirilmesi ve güvenli karayolu taşımacılığının sağlanması konusunda adımların atılması gerektiğini dile getirir.

Özetle, özellikle Almanya, Avusturya ve İsviçre gibi kıta Avrupası ülkelerinde 1930'lu yıllardan başlayan turizm iktisadi açısından ele alınması geleneği, onlarca yıl devam ederek günümüze ulaşır. Bu gelişimde, hiç kuşkusuz turizmin akademik ya da eğitim açısından ayrı bir dal olarak ele alınması için ekonomi bilimini temsil eden öğretim üyelerinin etkisi büyüktür. 1960'lı yıllardan başlayarak ekonomi ağırlıklı turizm araştırmalarının ve projelerinin etkisi daha fazla görülmeye başlanır ve Avrupa'nın diğer ülkelerine de sıçramaya başlar. Bu ülkelerden biri de Türkiye olur. Gerek yurtdışında Doktora derecelerini tamamlayarak ülkesine dönen, gerekse Ankara ya da İstanbul gibi büyük şehirlerdeki önemli üniversitelerde Doktora derecelerini tamamlayan kişiler ya kamuda ya da akademide yer almaya başlar. Bu kuşağın özellikle turizm-ekonomi ilişkisine, sonrasında da turizm-planlama ilişkisine daha fazla yer vermeye başladığı görülür. Ziya Eralp de, işte bu kişiliklerden birisi olup, kamu yönetimi-akademi arasında köprü kurarak kendi adına başka bir başarıya daha imza atmış olur.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Mülkiye ve maliye kökenli olan Ziya Eralp, mesleki yaşantısının büyük bir bölümünü bürokraside tamamlar. Gerek üstlendiği komisyon başkanlıkları gerekse Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'nda üstlendiği üst düzey görevler nedeniyle kamu öncü-

lüğünde dönemin turizm politika ve planlamasının oluşturulmasında sektöre önemli katkıda bulunur. Bürokrasiden koptuğu dönemlerde ve zaman zaman da bürokrasi-akademi birlikteliğini sağlayarak turizm kavramıyla akademik anlamda da ilgilenmeye başlar. Turizmin sosyo-ekonomik etkilerini incelediği araştırmasıyla, Doktora derecesini de turizm alanında tamamlar. Bürokrasiden elde ettiği deneyimini ve bilgi birikimini de üniversitede turizm konusunda verdiği dersler yardımıyla genç kuşaklar ile paylaşmak ister. Başta turizmin toplumsal ve ekonomik etkileri olmak üzere günümüzde hala geçerliliğini koruyan önemli bir esere imza atarak sektörel ve akademik anlamda isminin günümüze değin ulaşmasını sağlar.

SEÇİLMİŞ ESERLERİ

- Eralp, Z. (1954). *Türk Ekonomisinin Ana Hatları – Devlet Maliyesi (Bütçe ve Milli Gelir)*. Maliye Bakanlığı Maliye Teknik Kurulu Neşriyatı No: 1954-55:56. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Eralp, Z. (1974). *Turizmin Erdek'in Toplumsal Değişimine Sosyo-Ekonomik Etkisi*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayın No: 374.
- Eralp, Z. (1976). *Turizm Ekonomisi*. (Teksir), Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Neşriyat ve Yardım Bürosu. Ankara.
- Eralp, Z. (1982). *Genel Turizm: Turist Rehberleri İçin*. T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. Ankara.
- Eralp, Z. (1983). *Genel Turizm*. Ankara Üniversitesi Basın-Yayın Yüksekokulu Yayınları No: 3. Ankara.

KAYNAKÇA

- Akoğlu, T. 1 Aralık 2015 tarihli yazılı ileti
- Benli, H.T. (1996). *Mülkiyeliler Birliği Tarihi: 1946-1996*. Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları No:18.
- Dallı, Ö., 21 Kasım 2015 tarihli yazılı ileti.
- Eralp, Z. (1966). Turizmde Özel Sektörün Yeri. *Cumhuriyet*. 6 Temmuz. s. 2.
- Eralp, Z. (1966). Ulaştırma Yolları ve Türk Turizmi. *Cumhuriyet*, 10 Aralık. s. 2.
- Eralp, Z. (1983). *Genel Turizm*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basın-Yayın Yüksekokulu Yayınları No: 3.
- Mülkiyeliler Birliği Tarihçesi. <https://www.xing.com/communities/posts/muelkiyeliler-birligi-tarihi-1003475646>. Erişim Tarihi: 3 Aralık 2015.
- Mülkiyeliler Birliği 68 Yaşında. <http://mulkiyehaber.net/?p=2120>. Erişim Tarihi: 3 Aralık 2015.
- Mülkiyeliler Birliği Kurucu Üyelerimiz. <http://mulkiye.org.tr/kurucu-uyelerimiz/>. Erişim Tarihi: 15 Aralık 2015.
- Uras, U. 2 Aralık 2015 tarihli yazılı ileti.

Not: Bu portrenin tamamlanması sırasında gerek telefon gerekse e-posta ile iletişimde bulunarak Yusuf Ziya Eralp hakkında sahip oldukları izlenimleri paylaşma konusunda göstermiş oldukları ilgiden dolayı Dr. Tunay Akoğlu, Dr. Özen Dalı ve Güngör Uras'a; bazı eserlerine ulaşılması için üniversite kütüphanelerinde kaynak taramasında

bulunarak ödünç alınması ve iade edilmesi konusundaki desteklerinden dolayı Dr. Çağıl Hale Özel ve Dr. Yeřim Cořar'a teőekkürlerimi borç bilirim.

Metin Kozak, Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Reha Midilli Foça Turizm Fakültesi, 35680 Foça, İzmir.

E-posta: metin.kozak@deu.edu.tr